

Bachelor Opleiding Docent Dans- Euritmie Hogeschool Leiden

*Verslag van de beperkte opleidingsbeoordeling
17 juni 2019*

Colofon

Instelling en opleiding

Hogeschool Leiden
Zernikedreef 11, Leiden
Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg: positief

Opleiding: Opleiding Docent Dans-Euritmie

Locatie: Leiden

Variant: Voltijd en deeltijd

Croho-nummer: 34940

Visitatiecommissie

Drs. R.R. (Raoul) van Aalst, voorzitter

Drs. G. (Gijs) Roeters van Lennep, Rector Stichtse Vrije School in Zeist, deskundige

Dr. F. (Frank) Jacobs, Docent ALO Haagse Hogeschool, deskundige

S. (Susanne) van Boetzelaer, Docent Euritmie en student Euritmie Therapie, student-lid

Drs. A.N. (Astrid) Koster, secretaris

De commissie is vooraf voorgelegd aan de NVAO.

De visitatie is uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van

AeQui VBI

Vlindersingel 220

3544 VM Utrecht

www.AeQui.nl

Dit document laat zich het beste dubbelzijdig afdrukken.

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding	7
1. Beoogde leerresultaten	9
2. Onderwijsleeromgeving	11
3. Toetsing	15
4. Gerealiseerde leerresultaten	17
Bijlagen	21
Bijlage 1 Visitatiecommissie	22
Bijlage 2 Programma visitatie	23
Bijlage 3 Bestudeerde documenten	24

Samenvatting

Op 17 juni 2019 is de bacheloropleiding Docent Dans-Euritmie gevisiteerd door een commissie van AeQui. Het totaaloordeel van de commissie is **positief**.

Beoogde leerresultaten

De bacheloropleiding Docent Dans-Euritmie beoogt studenten op te leiden tot vakbekwame docenten die binnen het basis- en voortgezet onderwijs van scholen op antroposofische grondslag (vrije scholen) in Nederland en elders in de wereld werkzaam zijn. Het landelijk opleidingsprofiel dat is ontwikkeld door het netwerk Kunstvakdocentopleidingen (KVDO) is leidend als het inhoudelijke kader voor de opleiding. De opleiding Docent Dans-Euritmie is uniek en beschikt over een heldere en uitgebreid geformuleerde missie en visie, waarin het antroposofische karakter duidelijk zichtbaar is. Het profiel van de opleiding sluit direct en adequaat aan bij de KDVO en wordt door de gehele opleiding uitgedamd. Wel daagt de commissie de opleiding uit om zich nog explicieter te verhouden tot dit kader. De opleiding voldoet aan internationaal aanvaarde niveaubeschrijvingen en standaarden en sluit aan bij de ontwikkelingen in het werkveld. Bovendien onderhoudt de opleiding voldoende contacten met het beroepenveld. De zichtbaarheid van het profiel van de opleiding binnen en buiten de hogeschool en uit de wereld van de vrijescholen kan vergroot worden. De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie dat de beoogde leerresultaten **voldoen**.

Onderwijsleeromgeving

Het curriculum van de opleiding bestaat uit een voltijds vierjarig programma en bestaat uit vier jaarmotto's, die als een rode draad door het programma lopen. Naast de jaarmotto's is de opleiding opgebouwd uit drie doorlopende leerlijnen: de leerlijn Euritmische scholing, de leerlijn Overdracht en toepassing en de leerlijn Creatief ondernemerschap. De vormgeving van het doordachte onderwijsprogramma is door de jaarmotto's en leerlijnen sterk. Ook is de opleiding sterk praktijk- en beroepsgeoriënteerd: de opleiding bereidt studenten goed voor op het toekomstig vakgebied. Praktijkgericht onderzoek is in het programma aanwezig, maar deze kan versterkt worden door het onderzoek van het lectoraat beter te verbinden met de inhoud van de

opleiding. Naast het voltijdse programma kent de opleiding ook een deeltijds, een verkort programma en een kopprogramma. Deze varianten kennen dezelfde opbouw en inhoud. De opleiding hanteert passende instroomeisen, voor zowel de voltijdse, deeltijdse als de verkorte variant.

Het gepassioneerde docententeam bestaat uit zeven vaste docenten dans-euritmie als kernteam en een aantal docenten die voor specifieke onderwerpen worden ingezet. De docenten zijn inhoudelijk en onderwijskundig gekwalificeerd en weten een veilig leerklimaat voor studenten te scheppen. Wel vraagt de opvolging voor de veelal oudere docenten aandacht, zodat hun kennis en passie behouden blijft en overgebracht wordt op de nieuwe generatie docenten.

Medewerkers en studenten maken gebruik van algemene voorzieningen van het gebouw van de Hogeschool Leiden en van opleidings specifieke voorzieningen die worden gedeeld met andere opleidingen. De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend en sluiten bovendien voldoende aan op de specifieke aspecten van de opleiding. De vormgeving en inhoud van de begeleiding is in alle fasen van de opleiding goed en intensief en zij past bij de didactische visie van de opleiding.

De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie dat de onderwijsleeromgeving **voldoet**.

Toetsing

Vanuit de onderwijsvisie hanteert de opleiding de volgende visie op toetsen: de docent als kunstenaar, de ik-ontwikkeling, onderzoekende houding en mens, school & gemeenschap. De opleiding beschikt over een adequaat toetsstelsel en een toetsprogramma die aansluiten bij de toetsvisie van de opleiding. De toetsen laten een opbouw in complexiteit en beheersingsniveau zien en de prestaties van studenten worden in voldoende mate aan hen teruggekoppeld. Naast summatief wordt er ook formatief getoetst. De commissie adviseert wel om meer ruimte te creëren om de beoordeling niet

alleen mondeling, maar ook schriftelijk met inhoudsvol feedback nader toe te lichten.

De opleiding treft goede maatregelen om de kwaliteit van de toetsing te borgen, door onder meer de bruikbare rubrics. De uitwerking en inhoud van de procedure kan nog verder verbeterd worden. De toetscommissie en de examencommissie nemen hun taak om de kwaliteit van toetsen en tentamens te borgen serieus en weten zich een oordeel te vormen over de toetsing en het beoogde eindniveau van de opleiding. De commissie adviseert om bij alle onderdelen van de opleiding niet alleen te beoordelen of studenten wel of niet hebben voldaan aan het criterium, maar ook een categorie "goed" toe te voegen.

De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie dat de toetsing **voldoet**.

Gerealiseerde leerresultaten

Het gerealiseerd eindniveau van de opleiding Docent Dans-Euritmie wordt aangetoond door de combinatie van drie onderdelen: de afstudeerstage inclusief het stageverslag, de scriptie en de eindpresentatie inclusief tournee. Tijdens het laatste studiejaar brengt de student praktijk, euritmie en achtergrond samen en toont daarmee zijn onderzoekend vermogen aan. Het afstuderen van de opleiding waarbij studenten worden beoordeeld door middel van de afstudeerstage inclusief het stageverslag, en de eindpresentatie inclusief tournee, zijn adequaat, gevarieerd opgezet en passend voor het eindniveau. De scriptie als onderzoeksproject is minder passend voor de lerarenopleiding in het kunstvakonderwijs. De commissie adviseert te onderzoeken of een andere vorm wellicht passender is.

De commissie heeft de 19 eindwerken bestudeerd van de studenten die de afgelopen twee jaar afgestudeerd zijn. De scripties zijn erg beschrijvend van aard en het reflectief vermogen kan nog verder worden versterkt. Ook het methodisch handelen kan in de eindwerken verder worden verbeterd bijvoorbeeld door een duidelijke structuur van studenten te verlangen bij de rapportage van het onderzoek. De

conclusie volgt niet altijd logisch op het uitgevoerde onderzoek.

De breedte en diepgang van het vakgebied van de Docent Euritmie kan door studenten voldoende worden bereikt. De eindwerken getuigen van het bachelorniveau en zijn navolgbaar beoordeeld. De beoordelingen correleren ook met de kwaliteit van het werk. De verantwoording van de beoordeling van de verslagen krijgt vooral mondeling aandacht. Tijdens het locatiebezoek heeft de commissie een voorstelling van studenten gezien. Hier hebben de studenten laten zien goede euritmisten te zijn die hun bewegingsrepertoire gedegen beheersen. De inzet van studenten op de arbeidsmarkt kan de opleiding in een nog breder perspectief plaatsen. De kwaliteit van de eindwerken wordt structureel en actief geborgd, door onder andere de landelijke peerreviews. De examencommissie heeft hierin een sterke rol. Ook docenten spelen een actieve rol in de kwaliteitsborging.

De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie dat de gerealiseerde eindkwalificaties **voldoen**.

Aanbevelingen

Met het oog op de toekomst geeft de commissie de volgende suggesties ter overweging:

- Zorg voor een goede opvolging voor de veelal oudere docenten, zodat hun kennis en passie behouden blijft en overgebracht wordt op de nieuwe generatie docenten.
- Zorg bij de opzet en inhoud van het afstudeeronderzoek voor meer structuur en scherpte en zorg hierbij voor een sterkere betrokkenheid van het lectoraat;
- Creëer meer ruimte om de beoordeling aan studenten niet alleen mondeling, maar ook schriftelijk met inhoudsvol feedback toe te lichten.
- Onderzoek of voor de scriptie als onderzoeksproject een passender vorm gevonden kan worden;
- Verbreed de horizon van de opleiding door samenwerking met andere opleidingen en een verrijkt perspectief op mogelijk andere arbeidsmarktperspectieven.

Alle standaarden van het NVAO-kader zijn met een "voldoet" beoordeeld. Op die grond geeft de visitatiecommissie een positief advies inzake accreditatie van de bacheloropleiding Docent Dans-Euritmie.

Namens de voltallige visitatiecommissie,
Utrecht, juli 2019

Drs. R.R. van Aalst
Voorzitter

drs. A.N. Koster
Secretaris

Inleiding

De hbo-bacheloropleiding Docent Dans-Euritmie van de Hogeschool Leiden leidt studenten op tot een dansdocent op scholen voor primair en voortgezet onderwijs op antroposofische grondslag: vrije scholen. De opleiding kent een voltijdse, een deeltijdse, een verkorte variant en een kopprogramma.

De instelling

In 1967, werd de Academie voor Euritmie opgericht in Den Haag. In 1995 fuseerde de Academie met de Vrije Pedagogische Academie en ontstond daarmee Hogeschool Helicon, een hogeschool op antroposofische grondslag. In 2013 volgde een fusie met Hogeschool Leiden.

Hogeschool Leiden is een instelling voor hoger beroepsonderwijs in Leiden en biedt verschillende bacheloropleidingen, post-hbo opleidingen, associate degrees en masters aan. Met zo'n 10.000 studenten en ruim 1100 medewerkers behoort Hogeschool Leiden tot de middelgrote hogescholen van Nederland. Hogeschool Leiden heeft de opleidingen in vijf faculteiten ondergebracht.

De opleiding Docent Dans-Euritmie is ondergebracht bij de faculteit Educatie. De faculteit Educatie omvat naast de opleiding Docent Dans-Euritmie ook de opleiding Leraar basisonderwijs (onderverdeeld in Pabo, Vrijeschool Pabo en Academische Pabo), de Tweedegraads lerarenopleidingen Gezondheidszorg & Welzijn en Omgangskunde en de opleiding Docent Muziek.

Hogeschool Leiden biedt vier opleidingen vanuit een antroposofisch perspectief: drie lerarenopleidingen (Vrijeschool Pabo, Docent Muziek en Docent Dans-Euritmie) en de opleiding Vaktherapie, die onder de faculteit Zorg valt.

Euritmie en de opleiding

De euritmie is in de jaren 1912-1925 door Rudolf Steiner ontwikkeld. Euritmie is zichtbaar spreken en zingen, en de inspiratie en de inhoud voor de beweging ligt in de uitdrukingskracht van de taal en de muziek zelf. In de vrijescholen voor primair

en voortgezet onderwijs wordt euritmie als pedagogisch middel ingezet om de kinderen te begeleiden in hun ontwikkeling tot zelfstandig denkende en handelende mensen in de maatschappij.

Vrijescholen zijn scholen op antroposofische grondslag. De pedagogische visie in de opleiding Docent dans-euritmie is dan ook gebaseerd op de vrijeschoolvisie. De opleiding Docent Dans-Euritmie kiest er verder voor om de euritmische kwaliteiten die de student moet verwerven direct te koppelen aan pedagogische kwaliteiten van de leraar. De opleiding Docent Dans en Euritmie leidt startbekwame docenten op die bevoegd zijn om zowel in het tweedegraads- als in het eerste-graadsgebied les te geven, in zowel het primair, voortgezet als in het volwassenonderwijs.

De visitatie

Hogeschool heeft aan AeQui VBI opdracht gegeven de onderhavige visitatie uit te voeren. Hiertoe heeft AeQui in samenwerking met de opleiding een onafhankelijke en ter zake kundige commissie samengesteld. Met vertegenwoordigers van de opleiding heeft een voorbereidend gesprek plaatsgevonden.

De visitatie heeft op 17 juni 2019 plaatsgevonden volgens het programma dat in bijlage 2 is weergegeven. De commissie heeft zich daarbij expliciet georiënteerd aan het cluster waarin deze opleiding geplaatst is. Dit is met het voltallig panel gedaan, tijdens het voorbereidend overleg, en afsluitend bij de oordeelsvorming. De hiertoe benodigde kennis was aanwezig in (een deel van) het panel.

De commissie heeft de beoordeling in onafhankelijkheid uitgevoerd; aan het einde van de visitatie is de opleiding in kennis gesteld van de bevindingen en conclusies van de commissie. Deze rapportage is in juli in concept toegestuurd aan de opleiding; de reacties van de opleiding zijn verwerkt tot deze definitieve rapportage.

Op initiatief van de opleiding gaat een ontwikkelgesprek plaatsvinden in januari 2020. De resultaten van dit ontwikkelgesprek hebben geen invloed op de in dit rapport weergegeven beoordeling.

1. Beoogde leerresultaten

De bacheloropleiding Docent Dans-Euritmie beoogt studenten op te leiden tot vakbekwame docenten die binnen het basis- en voortgezet onderwijs van scholen op antroposofische grondslag (vrije scholen) in Nederland en elders in de wereld werkzaam zijn. Het landelijk opleidingsprofiel dat is ontwikkeld door het netwerk Kunstvakdocentopleidingen (KVDO) is leidend als het inhoudelijke kader voor de opleiding. De opleiding Docent Dans-Euritmie is uniek en beschikt over een heldere en uitgebreid geformuleerde missie en visie, waarin het antroposofische karakter duidelijk zichtbaar is. Het profiel van de opleiding sluit direct en adequaat aan bij de KDVO en wordt door de gehele opleiding uitgeademd. Wel daagt de commissie de opleiding uit om zich nog explicieter te verhouden tot dit kader. De opleiding voldoet aan internationaal aanvaarde niveaubeschrijvingen en standaarden en sluit aan bij de ontwikkelingen in het werkveld. Bovendien onderhoudt de opleiding voldoende contacten met het beroepenveld. De zichtbaarheid van het profiel van de opleiding binnen en buiten de hogeschool en uit de wereld van de vrije scholen kan vergroot worden. De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie dat de beoogde leerresultaten **voldoen**.

Bevindingen

De bacheloropleiding Docent Dans-Euritmie beoogt studenten op te leiden tot vakbekwame docenten die de euritmie kunnen inzetten voor de ontwikkeling van anderen. Vanuit haar antroposofische perspectief leidt de opleiding docenten op die binnen het onderwijs van de vrijescholen (basis- en voortgezet onderwijs) in Nederland en elders in de wereld werkzaam kunnen zijn. De competenties geven ook de mogelijkheid als docent in andere dan vrijescholen te doceren. Bovendien kunnen afgestudeerden aan de slag in een eigen praktijk met kinderen of volwassenen.

Het Landelijk Opleidingsprofiel Kunstvakdocentopleidingen voor Docent Dans is het inhoudelijke kader voor de opleiding. Dit kader is in 2018 door het netwerk Kunstvakdocentopleidingen (KVDO) vastgesteld. Dit gemeenschappelijke profiel is gevalideerd door het werkveld. In het landelijke opleidingsprofiel worden de volgende vijf domeincompetenties geformuleerd, die in bijlage 3 worden toegelicht:

- Competentie 1: Artistiek
- Competentie 2: Pedagogisch en didactisch
- Competentie 3: Interpersoonlijk
- Competentie 4: Omgevingsgericht
- Competentie 5: Kritisch-reflectief en onderzoekend.

Alle competenties zijn generiek voor opleidingen in het kunstvakonderwijs, de opleiding heeft de vijf domeincompetenties dan ook overgenomen. De eerste competentie (artistiek), heeft naast een generiek deel ook een deel per discipline, waarin voor deze opleiding de kunstzinnige oriëntatie in de euritmie aandacht krijgt.

Buiten de domeincompetenties is er in de opleiding ook aandacht voor ondernemerschap. Dat houdt in dat de student leert de euritmie als instrument te gebruiken binnen allerlei situaties, zowel binnen het pedagogische alsook binnen het algemeen cultureel-maatschappelijke gebied.

De Dublin descriptor, bekwaamheidseisen en kennisbasis worden expliciet benoemd in het landelijk KVDO-profiel en zijn alle verweven in de competenties in het profiel. In een globaal overzicht is weergegeven hoe de competenties tot uiting komen in de opleiding.

De opleiding is zowel verbonden met het Nederlandse werkveld van vrijescholen, als ook met het internationale werkveld van euritmie. De opleiding beschikt over een werkveldcommissie die bestaat uit euritmisten uit het werkveld, schoolleiders en bestuurders. Met de Vereniging voor

Euritmisten, de Vereniging voor Euritmie Therapie en de Antroposofische Vereniging in Nederland is regelmatig overleg. De opleiding is, in samenwerking met de Vrijeschool Pabo, tevens verbonden met de Vereniging Vrijescholen. Via de Internationale Antroposofische Vereniging zijn er korten lijnen met zusteropleidingen in verschillende landen. Peerreview wordt mede internationaal vormgegeven. Ook vindt er op internationaal niveau overleg plaats over de eindkwalificaties van de opleiding. Ook met het reguliere onderwijsveld vinden contacten plaats, zoals met het Landelijke Netwerk Opleidingen Docent Dans en het KunstVakDocentOverleg.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de unieke bacheloropleiding Docent Dans-Euritmie beschikt over een heel heldere en uitgebreid geformuleerde missie en visie. Het antroposofische karakter is hierin duidelijk zichtbaar. Alle betrokkenen bij de opleiding zijn bekend met deze visie. De visie wordt bovendien doorleefd en gedragen door alle betrokkenen, ook door studenten. De commissie heeft dan ook geconstateerd dat het profiel door de gehele opleiding wordt uitgedemd.

Het profiel van de opleiding sluit adequaat aan bij de KDVO. Wel daagt de commissie de opleiding uit om zich nog explicieter te verhouden tot dit kader.

De visitatiecommissie stelt vast dat de opleiding voldoet aan internationaal aanvaarde niveaubeschrijvingen en standaarden (Dublindescriptoren voor de bachelor). De opleiding heeft duidelijk stappen gezet voor het versterken van het kritisch handelen en onderzoekend observeren van studenten.

De commissie is ook van oordeel dat de opleiding aansluit bij de ontwikkelingen in het werkveld. Bovendien onderhoudt de opleiding voldoende contacten met het beroepenveld. De leden van de werkveldcommissie zijn erg betrokken bij de opleiding, maar ook deze werkveldcommissie zou meer over de grenzen van het eigen vakgebied heen kunnen kijken.

De opleiding is onderdeel van verschillende samenwerkingsverbanden, met name in het antroposofische domein. Hoewel deze samenwerking erg constructief is, adviseert de commissie de zichtbaarheid van het profiel van de opleiding binnen en buiten de hogeschool te vergroten, door een breder podium te zoeken. Door over grenzen heen te kijken, wordt de horizon van de opleiding verbreed. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door in een samenwerkingsverband met een andere hbo-bacheloropleiding Dans, met andere podiumkunstenaars een dansvoorstelling uit te voeren of een workshop moderne dans aan te bieden. Vervolgens kan dan hierop gereflecteerd worden waarna betekenisgeving zal volgen.

De commissie adviseert bovendien om de mogelijke inzet van studenten op de arbeidsmarkt in een nog breder perspectief te zien. Er is bijvoorbeeld ook behoefte om mensen te helpen bij zinvol bewegen. Ondernemerschap zou de opleiding in dit licht niet alleen economisch moeten zien, maar ook nieuwe werelden ontdekken waarin de Euritmist een zinvolle bijdrage kan leveren. Verbreding van de eigen horizon heeft mogelijk ook een positieve invloed op de studentenaantallen.

Deze overwegingen in ogeschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding op deze standaard aan de basiskwaliteit **voldoet**.

2. Onderwijsleeromgeving

Het curriculum van de opleiding bestaat uit een voltijds vierjarig programma en bestaat uit vier jaarmotto's, die als een rode draad door het programma lopen. Naast de jaarmotto's is de opleiding opgebouwd uit drie doorlopende leerlijnen: de leerlijn Euritmische scholing, de leerlijn Overdracht en toepassing en de leerlijn Creatief ondernemerschap. De vormgeving van het doordachte onderwijsprogramma is door de jaarmotto's en leerlijnen sterk. Ook is de opleiding sterk praktijk- en beroepsgeoriënteerd: de opleiding bereidt studenten goed voor op het toekomstig vakgebied. Praktijkgericht onderzoek is in het programma aanwezig, maar deze kan versterkt worden door het onderzoek van het lectoraat beter te verbinden met de inhoud van de opleiding. Naast het voltijdse programma kent de opleiding ook een deeltijds, een verkort programma en een kopprogramma. Deze varianten kennen dezelfde opbouw en inhoud. De opleiding hanteert passende instroomeisen, voor zowel de voltijdse, deeltijdse als de verkorte variant.

Het gepassioneerde docententeam bestaat uit zeven vaste docenten dans-euritmie als kernteam en een aantal docenten die voor specifieke onderwerpen worden ingezet. De docenten zijn inhoudelijk en onderwijskundig gekwalificeerd en weten een veilig leerklimaat voor studenten te scheppen. Wel vraagt de opvolging voor de veelal oudere docenten aandacht, zodat hun kennis en passie behouden blijft en overgebracht wordt op de nieuwe generatie docenten.

Medewerkers en studenten maken gebruik van algemene voorzieningen van het gebouw van de Hogeschool Leiden en van opleidingsspecifieke voorzieningen die worden gedeeld met andere opleidingen. De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend en sluiten bovendien voldoende aan op de specifieke aspecten van de opleiding. De vormgeving en inhoud van de begeleiding is in alle fasen van de opleiding goed en intensief en zij past bij de didactische visie van de opleiding.

De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie dat de onderwijsleeromgeving **voldoet**.

Bevindingen

Programma

Het studieprogramma bestaat uit vier jaarmotto's, die als een rode draad door het programma lopen. De jaarmotto's zijn 1) Leren en handelen vanuit onbevangenheid, 2) Ikzelf en het andere, 3) Bewust omgaan met sociale verhoudingen en 4) Verantwoordelijkheid nemen. Deze jaarmotto's zijn gekoppeld aan kernkwaliteiten. Naast de jaarmotto's is de opleiding opgebouwd uit drie doorlopende leerlijnen:

- 1) De leerlijn Euritmische scholing, waarin ambachtelijk kunstzinnige vaardigheden van de euritmist een plek hebben en waarin ondersteunende vaardigheden als samen leren en algemene kunstzinnige vorming een plek hebben.
- 2) De leerlijn Overdracht en toepassing, waarin die kennis, vaardigheden en attitudes

opgebouwd worden die horen bij het docentschap.

- 3) De leerlijn Creatief ondernemerschap en onderzoek waarin ruimte is voor het scholen van het onderzoekend vermogen, ondernemerschap, studieloopbaanbegeleiding en eigen ontwikkeling.

Studenten met een mbo-4, havo of vwo-diploma zijn toelaatbaar voor de opleiding. De basis van het curriculum van de opleiding is een voltijds vierjarig programma. Verder zijn er verschillende routes om dit programma te volgen: de deeltijdse variant, het kopprogramma en de verkorte route. De deeltijdse variant is identiek aan de voltijdse variant, maar verspreid over meer dan vier studiejaren. Daarnaast is er een eenjarige kopprogramma voor studenten die al een buitenlandse euritmie-opleiding hebben gevolgd. Zij krijgen vrijstellingen voor veel kunstzinnige onderdelen

en juist verdieping in de pedagogisch-didactische en de onderzoekende leerlijn. In het studiejaar 2019-2020 zal een leerroute van start gaan voor studenten die al werken op een vrijeschool als leraar en zich bovendien voldoende verdiept hebben in de menskundige achtergrond van de opleiding. Deze verkorte route is momenteel in voorbereiding en te vergelijken met een 'verkorte deeltijd'-opleiding bij andere docentopleidingen. De varianten worden in de OER toegelicht.

In het eerste jaar maakt de student kennis met de opleiding, de jaargroep, de euritmie, en met de spirituele achtergrond van de euritmie en de vrijeschoolpedagogiek. In het tweede jaar komt de wisselwerking tussen de eigen opgave en de euritmische en pedagogische leerstof aan bod. Hierbij speelt reflectie als onderzoekend vermogen een rol. Het derde jaar staat in het teken van concrete toepassing zowel op euritmisch als op pedagogisch gebied. Het vierde jaar is gericht op de voltooiing van de startbekwaamheden voor het beroep van docent Euritmie.

In het vierde studiejaar staat een lange stage centraal waarin de student het gehele euritmieonderwijs verzorgt, zowel in primair als in voortgezet onderwijs. De stage start met de bovenbouw en de wereld van de volwassenen en om vervolgens kennis te maken met de kleuterklas en de onderbouw. Voor de curriculumvernieuwing was dat nog andersom. Tijdens de stage werkt de student met anderen samen aan een eigen euritmisch programma, dat uitgevoerd kan worden voor een onbekend publiek. Studenten worden in de praktijk begeleid door een ervaren professional, de stagementor. Deze stagementoren geven in het vierde jaar ook theorielessen over de desbetreffende klassen.

Ook bestaat het vierde jaar uit vrije ruimte van 30 ec: 15 studiepunten vanuit de minor en 15 studiepunten overige vrije ruimte om zelf competenties te versterken. Er worden geen inhoudelijke eisen aan de vrije ruimte gesteld.

De opleiding gaat uit van leren in contact met anderen. De leergemeenschap bestaat uit studenten, docenten en ook bijvoorbeeld de begeleidend musicus. Daarbij brengt ieder de eigen expertise mee, die van belang kan zijn voor het leren van een ander. Om dit in een veilige omgeving te kunnen doen is er binnen de studieloopbaanbegeleiding aandacht voor het geven van feedback, het aannemen van feedback en gezamenlijke evaluatie.

De opleiding maakt gebruik van diverse werkvormen: werkcolleges, verwerkingsopdrachten / zelfstudie, oefeningen (werken aan een opdracht), hoorcolleges, peer assessment, ondernemerschapsprojecten, overkoepelende leerjaar producties, integrale opdrachten (groepspresentaties, solopresentaties, referaten) en plenaire thematische bijeenkomsten. Daarnaast zijn er stages en diverse buitenschoolse activiteiten: excursies, conferenties en studiedagen. Studenten maken geregeld gebruik van de mogelijkheid om een deel van hun studie in het buitenland te doen (minor), aan één van de zusteropleidingen zoals in Stuttgart, Alfter of in Engeland.

Het lectoraat 'waarden van vrijeschool onderwijs' speelt in de onderwijsontwikkeling een adviseerende rol. Ook wordt gebruik gemaakt van de expertise die binnen het Centrum voor Onderwijs en Innovatie (COIL) van de faculteit aanwezig is. De opleidingscommissie (OC) voor de opleiding bestaat uit meerdere studenten en één docentlid. Vanaf studiejaar 2019/2010 zal er een nieuwe, gezamenlijke OC worden opgericht voor de opleidingen Docent Dans-Euritmie en Docent Muziek.

Personeel

Het docententeam bestaat uit zeven vaste docenten dans-euritmie, met elk een eigen expertise, aangevuld met een Spraakdocent en een Docent Muziektheorie. Het team bestaat verder uit twee coupeuses, die de studenten begeleiden in het ontwerpen en naaien van kostuums en twee vaste pianisten die de studenten begeleiden tijdens de lessen en oefeningen tooneuritmie. Ook worden docenten van de opleiding Docent Muziek, of de

Vrijeschool Pabo ingezet die over expertise op ondersteunende gebieden beschikken, zoals antroposofie, onderzoeksvaardigheden en pedagogie algemeen. Alle vaste docenten hebben een eerstegraadslesbevoegdheid, sommigen hebben een mastertraject doorlopen.

Voorzieningen

Medewerkers en studenten maken gebruik van algemene voorzieningen van het gebouw van de Hogeschool Leiden. Daarnaast maakt de opleiding structureel gebruik van praktijklokalen, die tevens bestemd zijn voor de opleidingen Docent Dans-Euritmie en Docent Muziek en Vrijeschool Pabo. Deze ruimtes zijn voorzien van speciale dansvloeren, goede akoestiek en een piano of vleugel. Eén van de zalen heeft een podium waar euritmie-uitvoeringen gegeven kunnen worden. Daarbij kennen deze ruimtes een kleedkamer en grote lockers voor kostuums.

Overwegingen

De commissie heeft het onderwijsprogramma bestudeerd en besproken met studenten en docenten. De vormgeving van het onderwijsprogramma is naar het oordeel van het panel goed doordacht. De commissie constateert dat de samenhang in het programma sterk is: de periodes sluiten op elkaar aan en in het programma is een duidelijke opbouw in de competenties aangebracht. De commissie stelt ook vast dat de beoogde inhoud en het niveau van de samenhangende programmaonderdelen door de jaarmotto's en de leerlijnen adequaat zijn. De onderwijsvormen sluiten hier goed bij aan. Studenten zijn ook positief over de inhoud van de opleiding. Door de afstemming tussen en samenwerking van docenten en de gezamenlijke verzorging van colleges versterkt de opleiding deze samenhang. Hiermee waarborgt de opleiding dat de afgestudeerden voldoen aan de beoogde eindkwalificaties.

De commissie is van mening dat de beroepsgerichte oriëntatie van de opleiding duidelijk zichtbaar is in het programma. De projecten bieden studenten de nodige kennis, vaardigheden,

ervaring en beroepshouding voor de Docent Dans aan en bereiden hen goed voor op het toekomstig vakgebied. Ook garandeert de opleiding door de vooraf gestelde eisen dat de werkzaamheden in de projecten op hbo-bachelorniveau kunnen worden uitgevoerd. De commissie is hier tevreden over. De opleiding creëert tot slot een intensieve en inspirerende leeromgeving voor studenten.

Praktijkgericht onderzoek is volgens de commissie in het programma aanwezig, maar deze kan naar het oordeel van de commissie versterkt worden. De commissie adviseert dan ook de onderzoekslijn verder te ontwikkelen door de focussen op het versterken van reflectie, meer moderne (wetenschappelijke) literatuur te gebruiken en meer contact te zoeken met het lectoraat. De commissie adviseert ook de docenten het onderzoek meer te laten voorleven en hen meer te betrekken en laten anticiperen. De commissie is van oordeel dat de opleiding zich hiervan voldoende bewust is en heeft geconstateerd dat de opleiding hierin al acties onderneemt.

De commissie constateert dat de opleiding passende instroomeisen hanteert. De commissie stelt tevreden vast dat de opleiding potentiële studenten adequaat voorlicht over de zwaarte en de verwachtingen van de opleiding en dat hierdoor het programma studeerbaar is voor de ingestroomde studenten. Studenten zijn actief bij de werving van nieuwe studenten. De commissie is ook positief over de instroomeisen van de verschillende varianten: zonder kennis van euritmie worden studenten niet toegelaten tot een verkorte variant. Vrijstellingen worden enkel op individuele basis verleend. De commissie is van mening dat het voor een kunstvakopleiding niet ideaal is vrijstelling te verlenen voor de helft van het aantal studiepunten. De commissie adviseert de opleiding dan ook om goed na te denken over de gewenste instroom. Verder signaleert de commissie dat de studiegids van de kopopleiding in het Duits geschreven is. De reden hiervoor is dat er veel Duitse studenten aan het kopprogramma

zullen deelnemen. De commissie suggereert ook voor anderstalige studenten de mogelijkheid te bieden de studiegids te begrijpen.

De commissie is van oordeel dat de opleiding beschikt over goed en gekwalificeerd personeel voor het verzorgen van het onderwijs in de opleiding. Het gedreven en enthousiaste team heeft als geheel zowel inhoudelijke expertise op het gebied van het brede vakgebied waartoe de opleiding haar studenten opleidt, als expertise op het gebied van begeleiding, toetsdeskundigheid (door de BKE-certificering), didactiek en onderzoeksvaardigheden. De commissie heeft er bewondering voor dat, ondanks de formele omvang van het docententeam, het team een sterk programma weet neer te zetten.

De commissie heeft van studenten bovendien vernomen dat docenten bevolgen, inspirerend en betrokken zijn en dat docenten een veilig leerklimaat weten te scheppen. Wel vraagt de commissie aandacht voor de opvolging voor de veelal oudere docenten, zodat hun kennis en passie behouden blijft en overgebracht wordt op de nieuwe generatie docenten.

De commissie is van oordeel dat de huisvesting en de materiële voorzieningen voor de opleiding Docent Dans-Euritmie toereikend zijn. De voorzieningen sluiten bovendien voldoende aan op de specifieke aspecten van de opleiding. De commissie onderkent ook dat de beschikbaarheid wellicht vergroot kan worden, maar ziet geen aanwijzingen voor onoverkomelijke problemen met de beschikbaarheid.

De commissie is van oordeel dat de opleiding de begeleiding in alle fasen van de opleiding goed heeft vormgegeven. Deze past tevens bij de didactische visie. De bereikbaarheid van docenten is prima geregeld. Ook de uitvoering van de begeleiding is intensief te noemen: docenten en studenten zorgen goed voor elkaar. Als studenten vertraging hebben wordt gericht en persoonlijk gekeken wat er mogelijk is. Er is veel individuele en persoonlijke aandacht voor de studenten. De commissie waardeert deze sterke persoonlijke aandacht die studenten krijgen.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding op deze standaard aan de basiskwaliteit **voldoet**.

3. Toetsing

Vanuit de onderwijsvisie hanteert de opleiding de volgende visie op toetsen: de docent als kunstenaar, de ik-ontwikkeling, onderzoekende houding en mens, school & gemeenschap. De opleiding beschikt over een adequaat toetsstelsel en een toetsprogramma die aansluiten bij de toetsvisie van de opleiding. De toetsen laten een opbouw in complexiteit en beheersingsniveau zien en de prestaties van studenten worden in voldoende mate aan hen teruggekoppeld. Naast summatief wordt er ook formatief getoetst. De commissie adviseert wel om meer ruimte te creëren om de beoordeling niet alleen mondeling, maar ook schriftelijk met inhoudsvolle feedback nader toe te lichten.

De opleiding treft goede maatregelen om de kwaliteit van de toetsing te borgen, door onder meer de bruikbare rubrics. De uitwerking en inhoud van de procedure kan nog verder verbeterd worden. De toetscommissie en de examencommissie nemen hun taak om de kwaliteit van toetsen en tentamens te borgen serieus en weten zich een oordeel te vormen over de toetsing en het beoogde eindniveau van de opleiding. De commissie adviseert om bij alle onderdelen van de opleiding niet alleen te beoordelen of studenten wel of niet hebben voldaan aan het criterium, maar ook een categorie "goed" toe te voegen. De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie dat de toetsing **voldoet**.

Bevindingen

Vanuit de onderwijsvisie hanteert de opleiding de volgende visie op toetsen: de docent als kunstenaar, de ik-ontwikkeling, onderzoekende houding en mens, school & gemeenschap. De ontwikkeling van het individu staat in de opleiding expliciet centraal. De student wordt binnen de opleiding steeds gestimuleerd om zichzelf verder te ontwikkelen en persoonlijk te groeien. Binnen de opleiding is hierdoor expliciet gekozen voor formatieve naast summatieve toetsing. De summatieve toets wordt beoordeeld met voldaan of niet voldaan. Studenten hebben na elke toets de gelegenheid om de gemaakte toets in te zien of en te bespreken met de docent, ze krijgen van de docent feedback. In het curriculum zijn bovendien momenten opgenomen dat de studenten elkaar beoordelen, in samenwerking met de docenten. Deze peerreview wordt gebruikt als leermoment om waardevolle feedback, goed geformuleerd en evenwichtig over te brengen en aan te nemen. De student gebruikt de formatieve feedback om zijn ontwikkeling weer te geven bij studieloopbaanbegeleiding en in de bijbehorende reflectieverslagen.

De opleiding wordt gevormd vanuit de gemeenschap van de school. De opleiding zelf vormt ook een gemeenschap. In de toetsing spelen deze gemeenschappen een rol: studenten worden beoordeeld en beoordelen elkaar op het functioneren binnen de gemeenschap of groep. Dit komt onder andere naar voren in de pedagogisch-didactische leerlijn. In de stages vormt het oordeel van de mentor in de stageschool een belangrijke ondergrond voor de uiteindelijke beoordeling van de stage.

De expliciete kunstaspecten van waarnemen, ontwikkelen en bevorderen van de creativiteit zijn input geweest voor de beoordelingscriteria binnen de rubrics. De rubrics worden met name gebruikt bij de vakken waar de kunstaspecten en praktijkvaardigheden centraal staan. Zo wordt het kunstvak Euritmie bijvoorbeeld individueel getoetst door het ontwikkelen van een eigen euritmiepresentatie binnen de jaargroep.

Elke modulebeschrijving bevat een overzicht van leerdoelen, toetsvorm en toetscriteria. Voorbeelden van toetsvormen zijn het portfolio, de 360° feedback bij kunstzinnige presentaties (zowel groepsgewijs als solo's), intervisie (stage-

bespreking), tentamens, werkstukken, referaten, essays, stageverslagen, stageopdrachten, reflectieverslagen en de scriptie.

De opleiding borgt de kwaliteit (validiteit en betrouwbaarheid) van de toetsen doordat alle docenten die examineren BKE-gecertificeerd zijn en hun toetsvaardigheden actueel houden door team- en intervisiebijeenkomsten. Elke toets bevat een nakijkmodel of criterialijst die de betrouwbaarheid van de beoordeling ten goede komt. Een substantieel deel van de toetsen wordt bovendien door een tweede beoordelaar nagekeken. In de evaluaties met studenten is toetsing een vast onderdeel, ook in werkveldbijeenkomsten wordt de toetsing besproken.

De toetscommissie werkt samen met de toetscommissie van de Vrijeschool Pabo en van de opleiding Docent Muziek. De focus van de toetscommissie is het verbeteren van de kwaliteit van de toetsing. De toetscommissie heeft een adviseerende, begeleidende en controlerende rol. Ze geeft gevraagd en ongevraagd advies bij de toetsontwikkeling en controleert of de toetsen voldoen aan de kwaliteitscriteria (validiteit, betrouwbaarheid en transparantie).

De examencommissie bestaat uit drie leden: twee van de Vrijeschool Pabo en één van de opleiding Docent Muziek en opleiding Docent Dans-euritmie. Conform wettelijke eisen heeft de examencommissie de verantwoordelijkheid voor de borging van de kwaliteit van toetsen en examens. Ook heeft de examencommissie de taak het eindniveau van de opleiding te bewaken en te borgen.

Overwegingen

De commissie is van oordeel dat de opleiding beschikt over een toetsstelsel en een toetsprogramma die aansluiten bij de toetsvisie van de opleiding. De commissie stelt tevens vast dat de toetsing aansluit op de beoogde leerresultaten. Ook de beoordelingscriteria van de toetsen sluiten in de rubrics zichtbaar aan op de leerdoelen

en leren studenten adequaat werken als docent en euritmist.

Tevens stelt de commissie vast dat de toetsen een opbouw in complexiteit en beheersingsniveau laten zien en dat de prestaties van studenten in voldoende mate aan hen worden teruggekoppeld. De commissie waardeert dan ook de aandacht voor formatieve toetsing, die bestaat naast de summatieve toetsing aan het eind van elk programma-onderdeel. De commissie adviseert in dit licht wel om ruimte te creëren om de beoordeling niet alleen mondeling, maar ook schriftelijk met inhoudsvol feedback nader toe te lichten. Dit maakt het ook mogelijk voor studenten om na afstuderen terug te kijken op de ontwikkeling tijdens de opleiding. Momenteel geeft de opleiding enkel de beoordeling voldaan of niet voldaan. Voor een sterkere relatie met de persoonlijke ontwikkeling van studenten adviseert de commissie om deze bewuste keuze te heroverwegen en ook een categorie "goed" toe te voegen.

De commissie stelt tot slot vast dat de opleiding goede maatregelen treft om de kwaliteit van de toetsing te borgen en dat de procedure om de kwaliteit van de toetsing te borgen in orde is. Zo zijn er bruikbare rubrics ontwikkeld, die ook bij andere opleidingen in het kunstvakonderwijs gehanteerd worden. De uitwerking en inhoud van de procedure kan nog verder verbeterd worden. Beoordelingen in het kunstvakonderwijs zijn wellicht niet altijd makkelijk, maar er zijn hier wel voorbeelden van. De commissie adviseert dan ook om met collega-kunstvakopleidingen de betrouwbaarheid van de beoordelingen ook in de toekomst te stabiliseren. Ook de toetscommissie en de examencommissie nemen hun taak om de kwaliteit van toetsen en tentamens te borgen serieus en weten zich een oordeel te vormen over de toetsing en het beoogde eindniveau van de opleiding.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, oordeelt de commissie dat de opleiding op deze standaard aan de basiskwaliteit **voldoet**.

4. Gerealiseerde leerresultaten

Het gerealiseerd eindniveau van de opleiding Docent Dans-Euritmie wordt aangetoond door de combinatie van drie onderdelen: de afstudeerstage inclusief het stageverslag, de scriptie en de eindpresentatie inclusief tournee. Tijdens het laatste studiejaar brengt de student praktijk, euritmie en achtergrond samen en toont daarmee zijn onderzoekend vermogen aan. Het afstuderen van de opleiding waarbij studenten worden beoordeeld door middel van de afstudeerstage inclusief het stageverslag, en de eindpresentatie inclusief tournee, zijn adequaat, gevarieerd opgezet en passend voor het eindniveau. De scriptie als onderzoeksproject is minder passend voor de lerarenopleiding in het kunstvakonderwijs. De commissie adviseert te onderzoeken of een andere vorm wellicht passender is.

De commissie heeft de 19 eindwerken bestudeerd van de studenten die de afgelopen twee jaar afgestudeerd zijn. De scripties zijn erg beschrijvend van aard en het reflectief vermogen kan nog verder worden versterkt. Ook het methodisch handelen kan in de eindwerken verder worden verbeterd bijvoorbeeld door een duidelijke structuur van studenten te verlangen bij de rapportage van het onderzoek. De conclusie volgt niet altijd logisch op het uitgevoerde onderzoek.

De breedte en diepgang van het vakgebied van de Docent Euritmie kan door studenten voldoende worden bereikt. De eindwerken getuigen van het bachelorniveau en zijn navolgbaar beoordeeld. De beoordelingen correleren ook met de kwaliteit van het werk. De verantwoording van de beoordeling van de verslagen krijgt vooral mondeling aandacht. Tijdens het locatiebezoek heeft de commissie een voorstelling van studenten gezien. Hier hebben de studenten laten zien goede euritmisten te zijn die hun bewegingsrepertoire gedegen beheersen. De inzet van studenten op de arbeidsmarkt kan de opleiding in een nog breder perspectief plaatsen. De kwaliteit van de eindwerken wordt structureel en actief geborgd, door onder andere de landelijke peerreviews. De examencommissie heeft hierin een sterke rol. Ook docenten spelen een actieve rol in de kwaliteitsborging.

De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie dat de gerealiseerde eindkwalificaties **voldoen**.

Bevindingen

Het gerealiseerd eindniveau van de opleiding Docent Dans-Euritmie wordt aangetoond door de combinatie van drie onderdelen: de afstudeerstage inclusief het stageverslag, de scriptie en de eindpresentatie inclusief tournee.

De eindstage bestaat uit een stage van 12 weken. Alle competenties van een Docent Dans-Euritmie moet de student op startbekwaam niveau kunnen uitvoeren, zowel in het primair onderwijs als in het voortgezet onderwijs. Tijdens deze stage komt een studiebegeleider op bezoek om tussentijdse feedback te geven. De eindbeoordeling wordt gedaan na de stage, op basis van een beoordelend eindbezoek, waarbij de bevindingen van de stagementor worden meegenomen. Deze heeft zicht op een proces dat zich elke dag afspeelt; de

beoordeling van de examinerator is een momentopname. De beoordeling vindt niet plaats dan na een gesprek met de student zelf, die daarbij het eigen reflectief vermogen en ontwikkelperspectief kan tonen. De beoordeling gebeurt aan de hand van vaste criteria. Stagementoren zijn geen examinerator, maar zijn adviseurs, de examineratoren zijn altijd in dienst van de Hogeschool Leiden.

Tijdens het laatste studiejaar werkt de student ook aan een scriptie op bachelorniveau, waarin hij praktijk, euritmie en achtergrond samenbrengt en daarmee zijn onderzoekend vermogen aantoonst. De scriptie wordt beoordeeld door twee beoordelaars en daarna gepresenteerd aan belangstellenden. Presentatie en scriptie vormen de ondergrond voor een gesprek tussen de student en de examineratoren.

Gedurende een semester wordt verder gewerkt aan de kunstzinnige eindpresentatie door de groep afstudeerders. In deze presentatie komen competenties op het gebied van samenwerking, ondernemerschap, kunstzinnig vermogen en euritmische vaardigheid samen. Voor de studenten in het kopprogramma is de kunstzinnige eindpresentatie vrijgesteld gezien hun ervaring. De kunstzinnige eindpresentatie wordt op zowel individueel kunstzinnig niveau als op samenwerking en ondernemend vermogen beoordeeld door twee examinatoren.

Om de betrouwbaarheid van de beoordeling van het eindniveau bij de onderdelen van het eindexamen te waarborgen, zijn gestandaardiseerde beoordelingsformulieren met indicatoren en een vastgestelde cesuur beschikbaar. De examencommissie doet jaarlijks een steekproef van het gerealiseerd eindniveau. In de landelijke en internationale peerreviews is ook meegekeken in het niveau van de afstudeerwerken. Tot slot is ook de werkveldcommissie betrokken bij de borging van het eindniveau. De oordelen over het eindniveau van de opleiding zijn positief.

De opleiding beschikt over een faculteitsbrede examencommissie, waarin vier opleidingen, waarvan drie lerarenopleidingen samenwerken en regelmatig met elkaar vergaderen. Als er signalen zijn, doet de examencommissie onderzoek. Deze signalen zijn er volgens de examencommissie echter niet.

Overwegingen

Het afstuderen van de opleiding waarbij studenten worden beoordeeld door middel van de afstudeerstage inclusief het stageverslag, en de eindpresentatie inclusief tournee, zijn volgens de commissie adequaat, gevarieerd opgezet en zijn passend voor het eindniveau. De scriptie als onderzoeksproject vindt de commissie minder passend voor de lerarenopleiding in het kunstvakonderwijs. De commissie adviseert te onderzoeken of een andere vorm (bijvoorbeeld een beroepsproduct) wellicht passender is.

De commissie heeft de 19 eindwerken bestudeerd van de studenten die de afgelopen twee jaar afgestudeerd zijn. De eindwerken zijn volgens de commissie navolgbaar beoordeeld en de beoordelingen correleren met de kwaliteit van het werk. De verantwoording van de beoordeling van de verslagen krijgt echter vooral mondeling aandacht. De commissie adviseert de feedback ook schriftelijk aan studenten te overhandigen.

De scripties zijn erg beschrijvend van aard en het reflectief vermogen kan nog sterker zichtbaar gemaakt worden: in geen van de scripties komt een gedegen kritische beschouwing op eigen werk of literatuurgebruik voor. In mondelinge tentamen wordt hier wel aandacht aan besteed.

De 'body of knowledge' van de opleiding en de vertaling daarvan in de praktijk van een docent euritmie komen zichtbaar terug in de eindwerken. De breedte en diepgang van het vakgebied kan door studenten voldoende worden bereikt; hierdoor worden studenten adequaat voorbereid om als docent euritmie te functioneren.

Methodisch kunnen de eindwerken verder verbeterd worden door een duidelijke structuur van studenten te verlangen bij de rapportage van het onderzoek. Nu lopen resultaten en inleiding vaak door elkaar of worden tegelijkertijd beschreven. Ook missen de eindwerken een bepaalde scherpte: niet altijd volgt de conclusie logisch op het uitgevoerde onderzoek en soms wordt er niet-actuele literatuur geraadpleegd. De commissie adviseert dan ook om in samenspraak met het lectoraat een passende structuur voor een eindscripctie voor de opleiding Docent Dans-Euritmie te ontwikkelen, inclusief een legitimering van de te gebruiken methoden.

De commissie stelt ondanks deze aandachtspunten vast dat de eindwerken getuigen van het bachelorniveau. De commissie heeft tevens geconstateerd dat het niveau beter is dan de afstudeerwerken van vergelijkbare opleidingen. De commissie heeft ook gezien dat de opleiding voort-

varend de aanbevelingen van de commissie in 2014 heeft aangepakt: door de curriculumverandering zijn de eindwerken duidelijk verbeterd ten opzichte van de vorige visitatie.

Tijdens het locatiebezoek heeft de commissie ten slotte een voorstelling van studenten gezien. De commissie is van oordeel dat studenten hiermee laten zien goede euritmisten te zijn die hun bewegingsrepertoire gedegen beheersen. Ook het beroepenveld is tevreden: scholen die stageplaatsen en afstudeeropdrachten bieden, zijn tevreden

over het niveau van de studenten en zij worden ook door het werkveld gezien als goede euritmisten. Het werkveld vindt dat studenten op hbo-niveau worden opgeleid en prima in staat zijn zelfstandig te functioneren. Afgestudeerden voldoen dan ook aan de wensen van het beroepenveld.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt de commissie dat de opleiding op deze standaard aan de basiskwaliteit **voldoet**.

Bijlagen

Bijlage 1 Visitatiecommissie

Deze notitie is volgens het NVAO-format opgesteld.

Naam panellid (incl. titulatuur)	Korte functiebeschrijving van de panelleden (1-3 zinnen)
Drs. R.R. van Aalst	Commissievoorzitter AeQui en programmamanager bij TenneT
Dr. F. Jacobs	Hogeschooldocent bij de Haagse Academie voor Lichamelijke Opvoeding en tevens lid van het Lectoraat Jeugd en Opvoeding bij de Haagse Hogeschool.
Drs. G. Roeters van Lennep	Rector Stichtse Vrije School in Zeist,
S. Van Boetzelaer	Docent Eurytmie aan de Freie Waldorfschule Oberberg/ Gummersbach en student Eurytmie Therapie.

De commissie werd bijgestaan door drs. A.N. Koster, extern secretaris gecertificeerd door NVAO.

Alle commissieleden hebben een verklaring van onafhankelijkheid en onpartijdigheid ingevuld, ondertekend en deze zijn ingeleverd bij NVAO.

Bijlage 2 Programma visitatie

17 juni 2019

Tijd	Activiteit
8.45-9.30	<i>Inloop en ontvangst visitatiepanel</i>
9.30-9.45	Het team ODDE
9.45-10.30	Gesprek management
10.30-11.30	Gesprek docenten
11.30-11.45	<i>Pauze panel</i>
11.45-12.30	Examencommissie en toetscommissie
12.30-13.15	<i>Lunch, intern overleg, bestuderen documenten</i>
13.15-13.30	Voorstelling Euritmie met studenten
13.30-13.45	Presentatie scriptie/kunsthoudend afstudeerwerk
14.45-14.45	Gesprek studenten (waaronder een OC-lid)
14.45-15.30	Gesprek werkveld en alumni
15.30-16.00	<i>Eventuele vragen</i>
16.00-17.00	<i>Intern overleg</i>
17.00	Terugkoppeling

Bijlage 3 Bestudeerde documenten

- Zelfevaluatie
- Overzicht docenten
- OER 2019/2020
- Rendementsgegevens
- Studiemateriaal
- Beoordelingsformulieren
- Voorbeelden van modulehandleidingen
- Afgstudeerdossiers en eindwerkstukken van 19 studenten

